

НОВІ ДАНІ ПО РІДКІСНИХ І МАЛОВИВЧЕНИХ ВИДАХ ПТАХІВ ЛІСОСТЕПУ ТА ПОЛІССЯ УКРАЇНИ

В.М. Грищенко, Є.Д. Яблоновська-Грищенко

Канівський природний заповідник; м. Канів, 19000, Черкаська обл., Україна
Kaniv Nature Reserve; Kaniv 19000, Ukraine

✉ В.М. Грищенко (V.N. Grishchenko), e-mail: vgrishchenko@mail.ru

New data about rare and insufficiently known bird species of the forest-steppe and forest zones of Ukraine. - V.N. Grishchenko, E.D. Yablonovska-Grishchenko. - *Berkut*, 22 (2), 2013. - Data about 33 species collected in 13 regions of Ukraine in 2009–2013 are presented. [Ukrainian].

Key words: fauna, distribution, number, migration, vagrant.

Представлені дані по 33 видах птахів, зібрані у 13 областях України протягом 2009–2013 рр.

Ключові слова: фауна, поширення, чисельність, міграція, заліт.

Матеріал зібраний під час польових досліджень у 13 областях протягом 2009–2013 рр. Значна частина даних отримана попутно в ході експедицій по вивченню географічної мінливості пісні зяблика (*Fringilla coelebs*) та моніторингу популяції білого лелеки (*Ciconia ciconia*). Матеріали по Степовій зоні опубліковані раніше (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2012). Опубліковані також спостереження по району Канівського заповідника до 2012 р. (Грищенко та ін., 2012).

Великий баклан (*Phalacrocorax carbo*). 17.07.2011 р. 3 птахи трималися на ставку біля с. Борщівка Лановецького району Тернопільської області.

Сіра чапля (*Ardea cinerea*). Невелика колонія є у верхній частині ставка на р. Росава між селами Маслівка та Ємчиха Миронівського району Київської області. Щороку тут гніздиться від 40 до 60 пар. Чаплі влаштовують гнізда на поодиноких вільхах і чагарниках серед очеретяних заростей.

Гнізда сірих чапель виявлені в деяких колоніях білого лелеки на Десні та Сеймі. Лелекоподібні взагалі схильні до утворення полівидових колоній, але значно частіше буває навпаки – лелеки гніздяться в колоніях чапель або поряд із ними.

На околиці с. Морівськ Козелецького району Чернігівської області є колонія лелек на соснах на кладовищі. У 2009–2013 рр. тут гніздилося від 25 до 34 пар. Разом із лелеками на соснах щороку гніздилося від 4 до 7 пар сірої чаплі. У 2013 р. чапель ми тут не виявили.

У с. Новомутин Конотопського району Сумської області колонія лелек розташована також на соснах на території дитячого оздоровчого табору. У 2009–2012 рр. тут гніздилося від 10 до 15 пар білого лелеки. У 2010 р. в колонії вперше виявлено 4 гнізда сірої чаплі (обліки лелек у цьому селі проводилися нами з 1992 р.). У наступні роки чисельність їх коливалася від 3 до 5 пар. У 2013 р. господарями табору була зроблена спроба перешкодити гніздуванню чапель, крони частини дерев із гніздами обрізали. У результаті кількість лелечих гнізд зменшилася до 7, а сірих чапель гніздилося знову 4 пари.

Велика біла чапля (*Egretta alba*). У 2008 р. в полівидовій колонії чапель у верхній частині ставка біля с. Борщівка Лановецького району Тернопільської області гніздилося принаймні 10–20 пар (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2008). 9.07.2010 р. на ночівлю в заростях у районі цієї колонії зібралось до 100 великих білих чапель, 17.07.2011 р. – 50–70 особин.

21.05.2011 р. виявлена колонія у плавнях р. Хорол між селами Федорівка і Майданівка Глобинського району Полтавської області. Тут гніздилося близько 30 пар сірої чаплі та 15–20 пар великої білої.

Чорний лелека (*Ciconia nigra*). 17.06.2009 р. дорослий птах годувався на ставках біля с. Оконськ Маневицького району Волинської області.

19.06.2010 р. дорослий птах спостерігався над берегом Дністровського каньйону біля с. Поточище Городенківського району Івано-Франківської області.

15.07.2010 р. над с. Сувід Вишгородського району Київської області кружляли два молодих птахи, 20.04.2012 р. в заплаві Десни біля с. Сувід відмічений дорослий чорний лелека.

21.07.2011 р. і 23.07.2012 р. поодинокі дорослі птахи спостерігалися в заплаві Десни біля с. Велике Устя Сосницького району Чернігівської області.

1.04.2013 р. згря з 10 особин пролетіла на північний схід біля м. Канів Черкаської області.

2.04.2013 р. чорний лелека спостерігався над узліссям біля с. Ємчиха Миронівського району Київської області.

8.07.2013 р. дорослий птах відмічений на луках Дніпра між селами Проців і Вишеньки Бориспільського району Київської області.

19.07.2013 р. згря з 7 дорослих птахів годувалася на озерах у заплаві р. Сейм між селами Мутин Кролевецького району та Новомутин Конотопського району Сумської області. Того ж дня і наступного спостерігалися також два поодинокі нестатевозрілі птахи.

20.07.2013 р. дорослий чорний лелека пролітав над полем вздовж узлісся байрачного лісу на північний схід від с. Мутин Кролевецького району Сумської області.

Фото 1. Виводок косарів (три молоді птахи й дорослий). 9.07.2010 р., ставок біля с. Борщівка Тернопільської обл.

Тут і далі фото В.М. Грищенко.

Photo 1. Three young and an adult Spoonbills in Ternopil region.

Косар (Platalea leucorodia). У 2008 р. нами було виявлене поселення косарів на ставку у верхів'ях Горині біля с. Борщівка Лановецького району Тернопільської області. Припускалося гніздування принаймні 2–3 пар (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2008). У 2009 р. ми відвідали цей ставок 18–19.06 і 14.07. Косарі трималися в тій же полівидовій колонії, причому чисельність їх зросла. Можна говорити про гніздування вже не менше 5–7 пар.

У 2010–2013 рр. косарі продовжували гніздитися на ставку біля с. Борщівка, чисельність гніздового угруповання залишалася більш-менш стабільною. 9.07.2010 р. і 17.07.2011 р. ми спостерігали тут уже добре літаючих молодих птахів, що свідчить про успішність розмноження (фото 1).

Косарі спокійно реагують на присутність людей. 15.07.2013 р. дорослий птах, який годувався на мілководді ставка біля с. Борсуки, підпускав спостерігача всього на 40–50 м.

8.05.2009 р. А.А. Бокотей і Н.В. Дзюбенко знайшли ще одну колонію косарів на Тернопільщині – на ставку біля смт Заложці Зборівського району. Виявлено 6 гнізд із кладками, в одному гнізді було одноденне пташеня. Всього в колонії гніздилося близько 10 пар (Грищенко і др., 2010). Ще одне поселення косарів є в Галицькому національному природному парку на Івано-Франківщині – на ставку біля с. Медуха (В.В. Бучко, особ. повід.). Отже в західних областях України в останні роки відбувається розселення цього виду. Пов'язано це, без сумніву, із загальним зростанням чисельності та розширенням ареалу косаря, які відмічаються останнім часом у Європі (Osieck, Voslamber, 1997; Белик, 2011).

Лебідь-шипун (Cygnus olor). 14.07.2009 р., як і в попередньому році, знову велике скупчення лебедів – близько 300 птахів – спостерігалося на ставку між селами Борсуки і Борщівка Лановецького району Тернопільської області (див. Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2008). У липні 2010–2012 рр. чисельність лебедів тут була дещо меншою, вона не перевищувала 200 особин.

Лебідь-кликун (C. cygnus). 14.03.2013 р. зграя з 8 птахів пролітала вверх по Дніпру біля м. Канів Черкаської області.

Малий лебідь (C. bewickii). На середньому Дніпрі вид вперше відмічений 12.03.1994 р. – зграя з 11 птахів трималася на ополонці вище греблі Київської ГЕС (Полуда, 1996). Згодом ці птахи стали регулярно зустрічатися на Кременчуцькому водосховищі (Гаврилюк та ін., 2009, 2012; Борисенко та ін., 2010). Неодноразово спостерігали їх і у Дніпропетровській області (Сижко, Бредбір, 2005). У 2013 р. малі лебеді вперше зареєстровані на Дніпрі біля м. Канів Черкаської області: 28–29.03 два птахи годувалися на мілководді біля о. Собачого разом із крижнями (*Anas platyrhynchos*).

Сіра гуска (Anser anser). Чималі скупчення гусей (включаючи кілька видів) щороку спостерігалися у верхній частині ставка біля с. Борщівка Лановецького району Тернопільської області: 18.06.2009 р. – близько 100 птахів, 17.07.2011 р. – близько 140.

6.07.2009 р. зграя із 30 птахів відмічена на ставку біля с. Острожани Жашківського району Черкаської області. Того ж дня 10 гусей виявили на ставку біля с. Охматів Жашківського району.

21.05.2011 р. пара гусей спостерігалася над плавнями Сули біля с. Матвіївка Семенівського району Полтавської області.

21.05.2011 р. дві зграї з 6 і 3 птахів відмічені у плавнях р. Хорол біля с. Федорівка Глобинського району Полтавської області.

29.05.2011 р. два птахи спостерігалися на ставку біля с. Скребиші Білоцерківського району Київської області.

25.04.2013 р. пара сірих гусей трималася на затоплених повинню луках Росі біля с. Хутір-Хмільна Канівського району Черкаської області.

18.05.2013 р. два птахи з різних територіальних пар відмічені на одній із водойм рибгоспу біля с. Лозівок Черкаського району Черкаської області.

12.07.2013 р. 5 гусей пролітали над долиною Західного Бугу біля с. Побужани Буського району Львівської області.

Нерозень (Anas strepera). Восени 2013 р. нерозні неодноразово відмічалися у скупченні крижнів та інших качок на лиманному рибгоспі в південній частині Канівського водосховища (північніше с. Ліпляве Канівського району Черкаської області): 13.10 – 2 пари, 16.10 – 9 птахів, 18.11 – самець, 27.11 – 3 птахи, 30.11 – 1.

Великий крохаль (Mergus merganser). 9.07.2010 р. самець, який линяв, тримався на ставку біля с. Борсуки Лановецького району Тернопільської області.

Синьга (Melanitta nigra). 8.12.2013 р. дорослий самець спостерігався на Канівському водосховищі неподалік від Канівської ГЕС.

Турпан (M. fusca). 8.12.2013 р. дорослий самець тримався на Канівському водосховищі поблизу від Канівської ГЕС.

Обох птахів бачили як на воді, так і в польоті, тому можливість помилкового визначення цих качок виключена.

Скопа (*Pandion haliaetus*). 16.09 і 3.10.2013 р. поодинокі птахи відмічені в південній частині Канівського водосховища поблизу від Канева.

Осоїд (*Pernis apivorus*). 20.07.2009 р. і 21.07.2011 р. поодинокі птахи зустрічалися над Десною та прилеглими луками біля с. Оболоння Коропського району Чернігівської області.

2.05.2010 р. токовий політ спостерігався над лісом в ур. Нерубайка північніше с. Підлісне Олександрівського району Кіровоградської області.

19.06.2010 р. осоїд відмічений над полями між смт Товсте і с. Лисівці Заліщицького району Тернопільської області.

2.06.2012 р. осоїд кружляв над заростаючою вирубкою в лісі біля с. Вербівці Шепетівського району Хмельницької області.

Польовий лунь (*Circus cyaneus*). Зустрічі пролітних птахів: 26.03.2013 р. – самець, а пізніше самка над полями біля с. Мошни Черкаського району Черкаської області; 29.03 – два самці, а 2.04.2013 р – самець між селами Маслівка й Шандра Миронівського району Київської області.

Лучний лунь (*C. pygargus*). Пролітні птахи відмічалися в заплаві р. Рось біля с. Хутір-Хмільна Канівського району Черкаської області: 25.04.2013 р. – самець, 2.05.2013 р. – самка.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). Молодий птах спостерігався над ставком біля с. Острожани Жашківського району Черкаської області 5.07.2009 р. Вранці наступного дня на ставку трималася пара дорослих орланів. Можливе гніздування десь неподалік. Орлани тут відмічалися вже неодноразово (Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2006, 2008).

20.04.2012 р. дорослий орлан літав над Десною біля сіл Боденьки і Жукин Вишгородського району Київської області.

26.04.2012 р. молодий орлан кружляв над ділянкою старого лісу біля с. Закревки Черкаського району Черкаської області.

Могильник (*Aquila heliaca*). 19.06.2010 р. три птахи у віці приблизно 4–5 років (визначення віку за: Génsbøl, Thiede, 2005) спостерігалися над полями між смт Товсте і с. Лисівці Заліщицького району Тернопільської області (фото 2). Могильники полювали поодиноці, проте час від часу збиралися разом і кружляли удвох чи втрьох. Зрештою вони зникли десь у південному напрямку.

Могильник неодноразово відмічався у Прут-Дністровському межиріччі в Чернівецькій області, неподалік від місця наших спостережень (Скільський та ін., 2007). 2.06.1965 р. було знайдене гніздо в околицях с. Василівка Сокирянського району (Скільський і др., 1998), у наш час можливе гніздування принаймні однієї пари на схід від Хотинської височини (Скільський і др., 1999).

Малий підорлик (*A. pomarina*). 15.07.2009 р. спостерігався на узліссі між селами Іванківці та Вернигородок Козятинського району Вінницької області.

Фото 2. Орел-могильник. 19.06.2010 р., околиці смт Товсте Тернопільської обл.

Photo 2. An Imperial Eagle in Ternopil region.

21.07.2009 р. дорослий птах відмічений на болотах південніше с. Новомутин Конотопського району Сумської області.

2.06.2012 р. пролітав над полем в околицях с. Ліщани Ізяславського району Хмельницької області.

16.07.2012 р. спостерігався на південний схід від с. Забілоччя Радомишльського району Житомирської області.

9.04.2013 р. відмічений на луках біля с. Келеберда Канівського району Черкаської області.

10.07.2013 р. – малий підорлик над полями в околицях с. Небелиця Макарівського району Київської області.

Орел-карлик (*Hieraaetus pennatus*). Щороку поодинокі птахи світлої морфи спостерігалися над заплавою

Фото 3. Орел-карлик. 22.07.2009 р., заплава р. Сейм біля с. Мутин Сумської обл.

Photo 3. A Booted Eagle in Sumy region.

Фото 4. Група журавлів на болотах біля с. Тарасівка Київської обл., 5.04.2009 р.
Photo 4. A group of Cranes on a bog in Kyiv region.

Сейму біля с. Мутин Кролевецького району Сумської області: 22–23.07.2009 р. (фото 3), 18.07.2010 р., 22.07.2011 р., 24.07.2012 р.

5.04.2009 р. пролітний орел-карлик світлої морфи відмічений біля с. Тарасівка Переяслав-Хмельницького району Київської області.

21.05.2011 р. птах світлої морфи спостерігався над полями між селами Кравченки Великобагачанського району та Федорівка Глобинського району Полтавської області.

Степовий канюк (*Buteo rufinus*). 21.05.2011 р. імовірно місце гніздування виявлене південніше с. Федорівка Глобинського району Полтавської області. Пара птахів спостерігалася над полями і степовими балками, відмічені шлюбні ігри над схилами долини Хоролу.

29.05.2011 р. один птах спостерігався над полями північніше с. Яблунівка Кагарлицького району Київської області.

26.08.2012 р. дорослий птах тримався на полі, яке обробляв культиватором трактор, неподалік від с. Петрівське Кам'янського району Черкаської області. Тут же полювали на гризунів кілька молодих канюків, можливо теж степових.

8.03.2013 р. один птах тримався разом зі звичайними канюками (*B. buteo*) та зимняками (*B. lagopus*) на полі ріпака північніше с. Маслівка Миронівського району Київської області.

29.03.2013 р. тут спостерігалася незвичайно велике скупчення канюків. Вздовж дороги протяжністю всього 9 км між селами Маслівка й Шандра обліковано більше 100 птахів. В основному це були звичайні канюки, але відмічені ще й 3 зимняки. Птахи шукали поживу на полях, сиділи на деревах уздовж дороги, іноді по 2–3 особини. Деякі з них влаштувалися дуже низько, зовсім поряд із проїжджаючими по дорозі автомобілями, на які не звертали уваги. Сильне похолодання у третій декаді березня того року затримало міграцію птахів (див. Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2013). З початком потепління вона значно активізувалася. У сприятливих для відпо-

чинку та годівлі місцях утворювалися чималі скупчення різних видів.

Зміїд (*Circaetus gallicus*). 21.07.2009 р. спостерігався на луках Сейму біля с. Мутин Кролевецького району Сумської області.

20.04.2012 р. відмічений у заплаві Десни біля с. Сувід Вишгородського району Київської області.

2.05.2013 р. пролітний зміїд полював на плазунів у заплаві р. Рось біля с. Хутір-Хмельна Канівського району Черкаської області.

Балабан (*Falco cherrug*). 28.07.2010 р. місцеві жителі підібрали біля с. Лука Канівського району Черкаської області молодого травмованого птаха, якого передали в Канівський заповідник. На жаль, він незабаром помер. Місця гніздування балабана в Україні зараз відомі лише у Степовій зоні (Мил

лובог, 2009), але в післягніздовий період ці соколи широко кочують. Супутникове простежування показало, що птахи з південних областей України можуть мігрувати на значні відстані, в тому числі й на північ від районів гніздування (Prommer et al., 2012). Поява балабана на Канівщині пов'язана, скоріше за все, саме з такими кочівлями.

Кібчик (*F. vespertinus*). 13.05.2013 р. самець сидів на дротях електролінії південніше с. Потік Миронівського району Київської області.

Сірий журавель (*Grus grus*). 5.04.2009 р. група з 5 журавлів трималася на меліорованих болотах між селами Тарасівка й Пологи-Яненки Переяслав-Хмельницького району Київської області та Броварки Золотоніського району Черкаської області (фото 4).

20.07.2009 р. 2 птахи спостерігалися над полями між селами Прохори і Шевченка Борзнянського району Чернігівської області.

21–23.07.2009 р. крики журавлів (у тому числі унісоннальні дуети 1–2 пар) постійно долинали з чагарникового болота в заплаві Сейму біля західної околиці с. Мутин Кролевецького району Сумської області. Тут ці птахи неодноразово відмічалися і в попередні роки (Грищенко, Яблонівська-Грищенко, 2008).

Під час значного і тривалого похолодання у третій декаді березня 2013 р. зграї журавлів трималися на полях біля сіл Мошни та Будище Черкаського району Черкаської області, перечекуючи негоду. 26.03 ми нарахували тут близько 150 птахів. Вони годувалися на полі кукурудзи рештками зерна, яке залишилося з минулої осені, а також шукали поживу на невеликих болітцях. На ночівлю журавлі полетіли в бік Кременчуцького водосховища, на березі якого є чималі відкриті ділянки з луками й болотами.

29.04.2013 р. журавель годувався на полі в заплаві р. Рось біля с. Пекарі Канівського району Черкаської області. Неподалік від цього місця відмічалася гніздування окремих пар на заболочених ділянках Михайлівського лісу між селами Михайлівка Канівського району та Станіславчик Черкаського району (Грищенко та ін., 1998, 2003).

ЛІТЕРАТУРА

Крем'яшник (*Arenaria interpres*). 20.07.2009 р. один птах тримався разом із крячками на піщаному островці посеред Десни біля с. Велике Устя Сосницького району Чернігівської області.

Поручайник (*Tringa stagnatilis*). 20.07.2009 р. відмічений на лучному озері в заплаві Десни біля с. Велике Устя Сосницького району Чернігівської області.

Мородунка (*Xenus cinereus*). 16.05.2013 р. один птах спостерігався на лівому березі Канівського водосховища неподалік від м. Канева Черкаської області.

Великий кроншнеп (*Numenius arquata*). 5.07.2009 р. 2 птахи спостерігалися над болотами біля с. Зарубинці Монастирищенського району Черкаської області.

7.10.2013 р. кроншнеп годувався на луках у заплаві Росі біля с. Хутір-Хмільна Канівського району Черкаської області.

Гаршнеп (*Lymnocyptes minimus*). 6.10.2013 р. пролітний птах відмічений біля обвідного каналу водосховища на лівому березі Дніпра поблизу від м. Канів Черкаської області.

Дупель (*Gallinago media*). 20.07.2009 р. відмічений на лучному озері в заплаві Десни біля с. Велике Устя Сосницького району Чернігівської області.

Білий побережник (*Calidris alba*). 13.09.2013 р. дорослий птах годувався разом з поодинокими чорногрудими побережниками (*C. alpina*) на березі Канівського водосховища неподалік від Канівської ГЕС.

Чорноголовий реготун (*Larus ichthyaetus*). 26.03.2013 р. дорослий птах спостерігався на Дніпрі біля Канівської ГЕС.

Жовтоногий мартин (*L. cachinnans*). У 2009 р. колонія чисельністю близько 20 пар виявлена на ставку біля с. Борщівка Лановецького району Тернопільської області. Гнізда знаходилися на краю заростей очерету й рогозу поблизу від колонії чапель і косарів (див. вище). У 2010–2013 рр. тут щороку гніздилося 20–30 пар мартинів.

Сиворакша (*Coracias garrulus*). 25.07.2009 р. і 21.07.2010 р. поодинокі птахи спостерігалися на луках р. Псел біля с. Білоцерківка Великобагачанського району Полтавської області.

Лучний щеврик (*Anthus pratensis*). 19.06.2009 р. спостерігався на луках біля ставка поблизу с. Борщівка Лановецького району Тернопільської області.

Попеляста кам'янка (*Oenanthe isabellina*). 24.07.2009 р. виявлене поселення принаймні з 2–3 пар у пониззі р. Мерла біля с. Лихачівка Котелевського району Полтавської області. Птахи трималися на сухому вигоні на лівому березі річки і вирубці на піщаному пагорбі серед соснового лісу. Крім дорослих птахів тут були також 3 підлетки. Це поселення знаходиться за межами відомого ареалу виду, східна межа якого проходить через східні та південно-східні області України (Гавриць, Боярчук, 2003). У 2010–2011 рр. знайти тут птахів уже не вдалося.

Снігур (*Pyrhula pyrrhula*). 28.05.2011 р. один птах відмічений у лісі між селами Підлуби та Рудня-Іванівська Смільчинського району Житомирської області.

Просянка (*Emberiza calandra*). 9.12.2011 р. один птах спостерігався у степовій балці біля с. Тулинці Миронівського району Київської області.

- Белик В.П. (2011): Колпица. - Птицы России и сопредельных регионов. Пеликанообразные, Аистообразные, Фламингообразные. М.: КМК. 470-497.
- Борисенко М.М., Гаврилюк М.Н., Ілюха О.В. (2010): Весняні міграційні скучення водно-болотних птахів у Липівському орнітологічному заказнику в 2007–2010 рр. - Запов. справа в Україні. 16 (2): 72-75.
- Гаврилюк М.Н., Борисенко М.М., Ілюха О.В. (2009): Чисельність гідрофільних птахів у Липівському орнітологічному заказнику (Черкаська область) восени 2006–2008 рр. - Запов. справа в Україні. 15 (1): 60-64.
- Гаврилюк М.Н., Ілюха О.В., Борисенко М.М. (2012): Моніторинг орнітофауни Липівського орнітологічного заказника в осінні періоди 2009–2011 рр. - Вісник Черкаського ун-ту. Сер. біол. науки. 252: 40-47.
- Гавриць Г.Г., Боярчук В.П. (2003): Кам'янка попеляста. - Птахи України під охороною Бернської конвенції. Київ. 309-311.
- Грищенко В.М., Лопарев С.О., Гаврилюк М.Н., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (1998): Птахи Червоної книги України у Канівському заповіднику та його околицях. - Запов. справа в Україні. 4 (1): 70-74.
- Грищенко В.М., Лопарев С.О., Гаврилюк М.Н., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2003): Нові дані про рідкісних та залітних птахів Канівського заповідника та його околиць. - Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття. (Мат-ли конфер., присвяч. 80-річчю Канівського природного заповідника, м. Канів, 9-11 вересня 2003 р.). Канів. 209-211.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2006): Авіфауністичні знахідки у західній і центральній Черкащині у серпні 2006 р. - Авіфауна України. 3: 46-48.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2008): Нові дані про рідкісних та маловивчених птахів Північної України. - Беркут. 17 (1-2): 5-9.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2012): Нові дані про рідкісних та маловивчених видах птахів Степової зони України. - Беркут. 21 (1-2): 1-8.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д., Гаврилюк М.Н. (2012): Спостереження рідкісних та маловивчених видів птахів у Канівському заповіднику та його околицях у 2003–2012 рр. - Запов. справа в Україні. 18 (1-2): 61-66.
- Грищенко В.Н., Дзюбенко Н.В., Бокотей А.А., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2010): Гнездование колпицы на западе Украины. - Орнитология в Северной Евразии. Мат-лы XIII Международной орнитологической конференции Северной Евразии. Тез. докладов. Оренбург. 109.
- Грищенко В.Н., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2013): Состояние популяции белого аиста (*Ciconia ciconia*) в Украине в 2013 г. - Беркут. 22 (2): 90-103.
- Милобог Ю.В. (2009): Балабан. - Червона книга України. Тваринний світ. Київ: Глобалконсалтинг. 436.
- Полуда А.М. (1996): Встреча малого лебедя (*Cygnus bewickii*) в Киевской области. - Праці Укр. орнітол. т-ва. 1: 221.
- Сижко В.В., Бредбір П. (2005): Нові види птахів Дніпропетровщини. - Беркут. 14 (2): 173-179.
- Скільський І.В., Годованець Б.І., Бучко В.В. (1999): Новые встречи орламогильника в Прут-Днестровском междуречье Украины. - Королевский орел: распространение, состояние популяций и перспективы охраны орламогильника (*Aquila heliaca*) в России. М. 63.
- Скільський І.В., Клитин А.Н., Бучко В.В., Годованець Б.І. (1998): Могильник в Украинских Карпатах и северо-западной части Прут-Днестровского междуречья. - III конфер. по хищным птицам Вост. Европы и Сев. Азии (Кисловодск, 15–18 сентября 1998 г., мат-лы конфер.). Ставрополь. 1: 109-110.
- Скільський І.В., Хлус Л.М., Череватов В.Ф. та ін. (2007): Червона книга Буковини. Тваринний світ. Чернівці: ДрукАрт. 2 (1): 1-260.
- Génsbøl B., Thiede W. (2005): Greifvögel. 4. Auflage. München: BLV. 1-415.
- Osieck E., Voslamber B. (1997): Spoonbill. - The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. London: T. & A.D. Poyser. 60-61.
- Prommer M., Milobog Yu., Gavrilyuk M., Vetrov V., Bagyura J. (2012): Relationship between the Central and East European Saker Falcon populations based on results of ringing schemes and satellite-tracking. - Хищные птицы в динамической среде третьего тысячелетия: состояние и перспективы. Тр. VI Международ. конфер. по соколообразным и совам Северной Евразии, г. Кривой Рог, 27–30 сентября 2012 г. Кривой Рог. 434-445.